

RECONSIDERAREA LIBERTĂȚII DE GÂNDIRE ÎN EPOCA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE (OSCE, ODIHR, 2025)

ADINA – MARIA NIKOLIĆ*

Abstract:

The present policy brief is drawing upon the research and analyses conducted by international organizations and academic institutions on AI, neurotechnologies, and human rights, emphasizing the particular implications for the right to freedom of thought. It analyses the impact of emerging information ecosystems on the right to freedom of thought, as well as the prospective effects of AI-based neurotechnologies, which give rise to fundamental questions regarding the inviolability of individual mental autonomy.

Furthermore, the document sets forth a series of recommendations for States to consider in safeguarding and ensuring the effective respect, protection, and fulfillment of the right to freedom of thought in the context of the digital age, while also aiming to serve as a foundation for further discussion on the initiatives and actions of ODIHR, participating States and other stakeholders.

Keywords: freedom of thought, artificial intelligence (AI), technology, human rights, digital age, safeguards

Résumé :

Le présent document d'orientation politique s'appuie sur les recherches et analyses menées par des organisations internationales et des institutions académiques concernant l'intelligence artificielle, les neurotechnologies et les droits de l'homme, mettant en évidence les implications spécifiques pour le droit à la liberté de pensée. Il analyse les effets des écosystèmes informationnels émergents sur le droit à la liberté de pensée, ainsi que les effets potentiels des neurotechnologies basées sur l'intelligence artificielle, qui soulèvent des questions fondamentales quant à l'invocabilité de l'autonomie mentale individuelle.

En outre, le document présente une série de recommandations que les États devraient examiner afin de protéger et d'assurer le respect effectif, la sauvegarde et la pleine réalisation du droit à la liberté de pensée dans le contexte de l'ère numérique, tout en visant également à servir de fondement à des discussions ultérieures sur les initiatives et actions de l'ODIHR, des États participants et d'autres parties prenantes.

Mots-clés : liberté de pensée, intelligence artificielle (IA), technologie, droits humains, ère numérique, mesures de protection

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (ODIHR) din cadrul Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a publicat recent un document de politici publice, care se concentrează pe evidențierea și analiza provocărilor semnificative pe care inteligența artificială (IA) le aduce în ceea ce privește autonomia individuală, libertatea de gândire și exprimare, precum și funcționarea proceselor democratice. Autorii subliniază modul în care **sistemele de IA, prin caracterul lor adaptiv, capacitatea de a procesa volume mari de date și a rolului lor în modelarea fluxurilor informaționale, pot influența subtil opiniile, percepțiile și deciziile, afectând astfel integritatea sferelor cognitive interne.** Totodată, se oferă recomandări de politici și măsuri de reglementare, inclusiv transparență, supraveghere umană,

---

* Email: adina.nikolic@irdo.ro

reducerea prejudecăților algoritmice și promovarea unui spațiu civic pluralist, menite să protejeze drepturile fundamentale și să asigure respectarea libertății de gândire în contextul digital contemporan.

Acest document¹ oferă o introducere clară și structurată privind dreptul la libertatea de gândire, subliniind că statele au o obligație pozitivă de a crea condițiile necesare pentru realizarea deplină a acestui drept fundamental. Libertatea de gândire este prezentată ca un drept absolut, intrinsec demnității umane, care trebuie protejat și promovat în toate circumstanțele, atât în sfera privată a individului, cât și în spațiul civic public. Astfel, în cuprinsul materialului analizat se evidențiază modul în care tehnologiile emergente, în special inteligența artificială și neurotehnologiile, reconfigurează peisajul cunoașterii și al proceselor cognitive. Aceste tehnologii au potențialul de a sprijini exercitarea drepturilor omului, de exemplu prin facilitarea accesului la informații diverse, personalizate pentru a susține procese educaționale, cercetare sau progrese medicale, îmbunătățind astfel oportunitățile pentru dezvoltare personală și participare civică.

Totuși, autorii lucrării avertizează că **aceste tehnologii generează riscuri fără precedent, inclusiv: posibilitatea de influențare subtilă a opiniilor, prejudecăți algoritmice, manipulare informațională, precum și afectarea autonomiei cognitive și amenințarea integrității mentale.** Astfel de riscuri necesită evaluări aprofundate, guvernanză bazată pe principii etice și mecanisme solide de protecție înainte de dezvoltarea, implementarea sau utilizarea lor. În acest context, se subliniază importanța transparenței, a supravegherii umane, a promovării pluralismului informațional și a educației critice, pentru a proteja atât libertatea de gândire, cât și autonomia mentală în era tehnologiilor digitale avansate.

Autorii documentului propun, de asemenea, un set de recomandări pentru statele participante, menite să consolideze protecția libertății de gândire în era digitală și să răspundă provocărilor generate de tehnologiile emergente. Printre aceste măsuri se numără implementarea de mecanisme instituționale și de reglementare adecvate pentru a preveni și gestiona riscurile asociate, în special cele generate de inteligența artificială și neurotehnologii, care pot influența subtil opiniile și procesul decizional al indivizilor. *Este recomandată instituirea unor mecanisme de supraveghere etică și a evaluărilor obligatorii ale impactului asupra drepturilor omului, integrate în mod sistematic pe întreg ciclul de viață al tehnologiilor AI, pentru a asigura respectarea principiilor fundamentale ale drepturilor omului.*

De asemenea, se subliniază importanța promovării transparenței, a dezbaterii publice incluzive și a responsabilității în procesele decizionale, astfel încât dezvoltarea și utilizarea tehnologiilor să fie monitorizate într-un mod responsabil și participativ. Consolidarea capacităților prin educație și formare specializată în domeniul eticii și drepturilor omului pentru dezvoltatorii și operatorii de tehnologii IA este esențială, pentru a garanta faptul că principiile fundamentale sunt respectate în practică. În plus, întărirea rolului instituțiilor independente, care să supravegheze respectarea libertății de gândire și protejarea valorilor democratice, reprezintă o componentă critică a unui cadru robust de guvernanză.

Prin aceste măsuri integrate, statele pot crea un mediu propice exercitării autonome a libertății de gândire și se pot asigura că tehnologiile digitale și neurotehnologiile servesc drept instrumente de susținere a drepturilor fundamentale, mai degrabă decât să devină surse de influență necontrolată sau de afectare a autonomiei cognitive.

Documentul de politici publice evidențiază faptul că inovațiile tehnologice, în special în domeniul inteligenței artificiale și al neurotehnologiilor, care nu iau în considerare protecția

---

¹ Versiunea originală în limba engleză poate fi accesată la adresa <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/0/e/597450.pdf>

drepturilor fundamentale ale omului încă din fazele inițiale de dezvoltare, riscă să compromită obiectivele esențiale care ar trebui să ghideze progresul științific și tehnologic. Aceste obiective includ nu doar avansul cunoașterii și al inovației, ci și îmbunătățirea condițiilor de viață ale întregii umanități, protejându-i demnitatea, autonomia și libertatea. În lipsa unui cadru etic și de reglementare adecvat, aceste tehnologii pot deveni instrumente de manipulare sau de încălcare a libertății de gândire și a altor drepturi fundamentale, subminând astfel încrederea publicului și legitimitatea progresului tehnologic.

Pe măsură ce guvernele se confruntă cu provocările complexe și evoluțiile rapide ale inteligenței artificiale, inclusiv integrarea acesteia în domenii emergente precum neurotehnologia, un drept fundamental, adesea subestimat, necesită o atenție urgentă și aprofundată: libertatea de gândire. Consacrat în Declarația universală a drepturilor omului, alături de dreptul la libertatea conștiinței și religiei, acest drept esențial protejează autonomia mentală a individului, garantându-i capacitatea de a gândi liber, de a-și forma convingeri proprii și de a lua decizii independente, fără a fi supus coerciției sau influenței externe. **Libertatea de gândire nu este doar un drept individual, ci și o piatră de temelie a unui proces democratic și al unei societăți pluraliste.** Este esențială pentru protejarea diversității ideilor, stimularea creativității și inovării și, totodată, pentru consolidarea rezilienței sociale, care permite indivizilor și comunităților să facă față presiunilor externe, cum ar fi manipularea informațională și influențele algoritmice ale tehnologiilor emergente. În acest context, protejarea libertății de gândire devine o premisă crucială pentru asigurarea unei dezvoltări tehnologice responsabile și a unei utilizări etice în ceea ce privește inteligența artificială și neurotehnologiile.

Libertatea de gândire include nu doar dreptul de a-ți exprima gândurile în mod liber, ci și dreptul de a nu fi forțat să le dezvălui, precum și dreptul de a fi protejat împotriva oricărei forme de coerciție, de pedeapsă sau alterare a gândurilor. Acest drept esențial garantează că indivizii pot gândi și acționa autonom, fără teama de represalii sau de manipulare a procesului lor mental. Recunoașterea caracterului fundamental al libertății de gândire este reflectată în angajamentele asumate de statele participante la OSCE, care s-au angajat să protejeze acest drept încă din cadrul Actului Final de la Helsinki². Astfel, statele trebuie nu doar să evite ingerințele în gândirea indivizilor, ci și să creeze un mediu care să favorizeze exercitarea liberă a gândirii, esențială pentru demnitatea umană și pentru dezvoltarea autonomiei individuale.

În contextul dezvoltării rapide a noilor tehnologii, inclusiv inteligența artificială și neurotehnologiile, realizarea dreptului la libertatea de gândire se confruntă cu presiuni tot mai mari. Aceste tehnologii, prin capacitatea lor de a influența profund modul în care gândim, comunicăm și interacționăm, ridică provocări semnificative de ordin juridic, etic și social. Într-o lume din ce în ce mai digitalizată, în care algoritmi și sistemele automatizate modelează fluxurile informaționale și deciziile individului, dreptul la libertatea de gândire poate fi periclitat prin manipularea opiniilor, limitarea accesului la informații diverse sau prin influențarea proceselor de luare a deciziilor.

Aceste schimbări impun o atenție deosebită și o acțiune fermă din partea statelor participante, care trebuie să își asume responsabilitatea de a proteja drepturile fundamentale, inclusiv libertatea

---

² Actul Final de la Helsinki, cunoscut și ca **Acordurile de la Helsinki** sau **Declarația de la Helsinki**, a fost semnat la 1 august 1975 la Helsinki (Finlanda) de 35 de state, printre care și cele două mari puteri ale vremii (Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii), Canada și toate celelalte state europene, cu excepția Albaniei și Andorrei. Acest text (care nu este un tratat în sensul juridic al termenului), a marcat sfârșitul Conferinței pentru Securitatea și Cooperarea în Europa (CSCE), și a fost o tentativă de îmbunătățire a relațiilor dintre statele europene din blocul comunist și Occident.

de gândire, în fața noilor realități tehnologice. În plus, protejarea acestui drept în fața riscurilor generate de IA și neurotehnologii necesită implementarea unor măsuri de reglementare și supraveghere care să asigure transparența, responsabilitatea și respectarea principiilor etice în dezvoltarea și utilizarea acestor tehnologii. Doar printr-o abordare responsabilă și informată a reglementării acestora se poate garanta că inovația tehnologică va continua să sprijine, nu să submineze, demnitatea umană și autonomia individuală.

Despre libertatea de gândire

Primul capitol al documentului stabilește libertatea de gândire ca un drept uman absolut, de neatins, protejat prin instrumente internaționale precum Declarația universală a drepturilor omului și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (ICCPR). Se observă că, de-a lungul istoriei, atenția juridică și politică s-a concentrat în principal pe libertatea de religie sau de convingere, lăsând componenta „gândirii” insuficient dezvoltată conceptual. În ciuda acestei jurisprudențe limitate, documentul reliefează că libertatea de gândire este esențială pentru demnitatea umană, pentru autonomia individului și pentru exercitarea tuturor celorlalte drepturi fundamentale.

Capitolul definește *forum internum* ca fiind sfera interioară a gândirii, care trebuie să rămână complet liberă de coerciție, supraveghere, divulgare, pedeapsă sau manipulare. Astfel, dreptul la libertatea de gândire include: (1) protecția confidențialității mentale; (2) imunitatea față de influențele coercitive sau tentativele de alterare a gândurilor unui individ; și (3) dreptul de a nu dezvălui propriile gânduri. Datorită naturii sale absolute, orice ingerință – din partea statelor sau a actorilor privați – este interzisă.

În document se subliniază faptul că libertatea de gândire cuprinde mult mai mult decât convingerea religioasă sau ideologică; aceasta protejează întregul proces cognitiv care generează credințe, opinii și decizii. De asemenea, afirmă că statele au atât obligații negative, de a se abține de la orice intervenție asupra gândirii, cât și obligații pozitive, de a asigura condițiile sociale care permit gândirea independentă, inclusiv accesul la informație, educație și protecția integrității mentale.

Capitolul se încheie cu o constatare importantă: dezvoltările tehnologice contemporane – în special IA și neurotehnologiile – pun sub semnul întrebării concepția conform căreia gândirea este în mod inerent privată și inviolabilă. În acest context, se face apel la o clarificare conceptuală și o atenție juridică sporită, pentru a asigura protecția libertății de gândire în era digitală.

Despre inteligența artificială (IA)

Cel de-al doilea capitol prezintă caracteristicile, evoluția și implicațiile sociale ale inteligenței artificiale, în scopul de a sublinia relevanța acesteia pentru libertatea de gândire. Se remarcă faptul că, deși nu există o definiție universal acceptată a IA, aceasta este în general înțeleasă ca un sistem bazat pe mașini, capabil să învețe din date și să genereze rezultate adaptive, precum predicții, recomandări și decizii. Spre deosebire de algoritmi tradiționali, care sunt fixați, **sistemele de IA își actualizează comportamentul în mod continuu pe baza noilor date primite.**

Capitolul subliniază integrarea extinsă a IA în diverse sectoare, cum ar fi sănătatea, piața muncii, finanțele, securitatea și platformele online. Prin procesarea masivă a datelor și inferențierea acestora, sistemele de IA pot extrage informații detaliate despre preferințele și comportamentele indivizilor, permițând țintirea personalizată și modelarea mediilor informaționale.

O dezvoltare semnificativă discutată în capitol este ascensiunea IA generative, care creează conținut original și, prin urmare, influențează însăși ecosistemul informațional. Autorii documentului își exprimă îngrijorarea referitoare la efectul de „feedback” creat atunci când conținutul generat de IA devine parte a datelor pentru instruirea viitoare, riscând astfel să distorsioneze calitatea informațiilor și să influențeze percepțiile utilizatorilor.

De asemenea, se atrage atenția asupra concentrării puterii tehnologice în mâinile marilor platforme digitale, ale căror sisteme de curare bazate pe IA determină vizibilitatea și accesibilitatea informațiilor. Combinarea algoritmilor ascunși, a stimulentei comerciale și a supravegherii externe limitate conferă acestor actori o influență semnificativă asupra discursului public și asupra mediilor cognitive individuale.

În concluzie, în acest capitol se argumentează că IA – în special IA generativă și sistemele de recomandare mediate de platforme – creează noi forme de influență structurală și informațională, care pot afecta autonomia mentală. Prin urmare, IA este considerată un factor central în evaluarea riscurilor contemporane la adresa libertății de gândire și **se subliniază necesitatea unor cadre de guvernare fundamentate pe principii ale drepturilor omului.**

Implicațiile asupra drepturilor omului ale gândirii conform algoritmului IA

Capitolul 3 analizează modul în care sistemele de inteligență artificială influențează drepturile omului, modelând mediile informaționale și cognitive în care indivizii își formează gândurile. Se subliniază că modelele de IA reflectă în mod inerent datele și alegerile de design care stau la baza lor; prin urmare, dacă datele de instruire conțin prejudecăți sociale sau structurale, sistemele de IA pot reproduce și amplifica tipare discriminatorii. Acest fenomen este deosebit de semnificativ în domenii precum ocuparea forței de muncă, accesul la locuințe sau la servicii publice, unde rezultatele partinitoare pot amplifica inegalitățile existente.

Se evidențiază, de asemenea, riscul de „feedback algoritmic”, în care rezultatele generate de IA devin parte din datele pentru instruirea viitoare, consolidând distorsiunile și restrângând treptat diversitatea informațiilor accesibile utilizatorilor. Astfel de dinamici pot limita expunerea la perspective diferite, influențând în mod indirect formarea opiniilor.

Având în vedere că platformele bazate pe IA mediază o mare parte din comunicarea modernă, aceste sisteme pot exercita o influență subtilă și nedefinită asupra convingerilor, a preferințelor și a procesului de luare a deciziilor. **Combinarea ambiguității algoritmice, a inferențelor bazate pe date și a dezechilibrelor semnificative de putere între furnizorii de tehnologie și utilizatori subminează condițiile necesare pentru gândirea autonomă.**

Capitolul se încheie prin afirmarea faptului că aceste evoluții semnalează preocupări importante privind drepturile omului. Astfel, protejarea libertății de gândire impune garantarea că sistemele de IA nu manipulează procesele cognitive, nu amplifică discriminarea și nu pun în pericol mediul informațional pluralist, aspect esențial pentru auto-determinarea mentală independentă.

Libertatea de gândire în spațiul civic reconfigurat

Capitolul 4 explorează modul în care arhitecturile informaționale mediate de inteligența artificială reconfigurează discursul public și impactează libertatea de gândire. Se subliniază faptul că **autonomia cognitivă reală depinde de un spațiu civic pluralist**, în care indivizii au acces la idei diverse și pot participa la o reflecție profundă, bazată pe informații variate și accesibile. În acest context, un spațiu informațional pluralist joacă un rol esențial în garantarea libertății de

gândire, permițând formarea unor opinii independente și dezvoltarea unui proces democratic de luare a deciziilor.

Astfel, se menționează că platformele online, prin sistemele algoritmice de curare a conținutului și recomandări personalizate, au devenit gardieni ai fluxurilor informaționale, având un control semnificativ asupra ideilor care devin vizibile publicului. Aceste platforme, ghidate adesea de interese comerciale și de algoritmi ascunși, reduc diversitatea informațiilor disponibile și pot distorsiona dezbaterile publice, promovând unele viziuni în detrimentul altora. De asemenea, aceste platforme influențează subtil convingerile și opiniile utilizatorilor, prin personalizarea excesivă a conținutului, ceea ce duce la un risc crescut de polarizare a opiniei publice.

Un aspect important pe care îl subliniază capitolul este că, în timp ce moderarea conținutului pentru a preveni discursul instigator la ură sau incitarea violenței rămâne un obiectiv legitim, intervenția IA introduce forme noi, adesea invizibile, de influențare a comportamentului și gândirii. Aceasta include manipularea indirectă a informațiilor prin algoritmi care determină nu doar ce conținut devine vizibil, dar și cum este structurat fluxul de informații către utilizatori. Ca atare, intervențiile pot afecta autonomia mentală a indivizilor, prin faptul că limitează expunerea acestora la opinii alternative și constrâng modul în care sunt procesate informațiile.

În concluzie, capitolul evidențiază faptul că reconfigurarea spațiului civic prin utilizarea IA presupune riscuri semnificative pentru pluralismul informațional, pentru deliberarea informată și pentru condițiile necesare gândirii independente. De asemenea, se subliniază că, pentru a proteja libertatea de gândire, trebuie să existe un cadru de reglementare care să asigure transparența algoritmică, să prevină manipularea informațională și să promoveze condiții pentru un spațiu informațional divers și echilibrat, în care toate viziunile pot fi exprimate și receptate.

Neurotehnologia și libertatea de gândire

Capitolul 5 dezvoltă domeniul emergent al neurotehnologiei, care cuprinde dispozitive și sisteme ce interacționează direct cu sistemul nervos central prin diverse metode, inclusiv electrice, magnetice, optogenetice sau altele. Deși majoritatea neurotehnologiilor sunt dezvoltate în scopuri diagnostice și terapeutice, unele dintre acestea au potențialul de a interveni direct în procesele mentale, modificând gândirea, percepțiile sau stările cerebrale. Autorii recunosc că **astfel de tehnologii pot aduce beneficii semnificative, cum ar fi tratamentele pentru afecțiuni neurologice sau de sănătate mintală, fiind promovate în cadrul unor inițiative internaționale majore de cercetare, inclusiv prin programele naționale dedicate studiului creierului.**

Cu toate acestea, atunci când neurotehnologiile sunt combinate cu inteligența artificială, ele ridică îngrijorări semnificative în ceea ce privește intimitatea mentală, integritatea cognitivă și autonomia individuală. **Aceste tehnologii au capacitatea de a monitoriza, influența sau chiar modifica gândurile și stările creierului, ceea ce înseamnă o intruziune directă în sanctuarul interior al minții.** Întrucât funcționarea creierului este strâns legată de identitatea personală și demnitatea umană, astfel de intervenții pot constitui o amenințare reală la adresa drepturilor fundamentale, în special a libertății de gândire.

Capitolul evidențiază că pe măsură ce capacitățile neurotehnologice continuă să se dezvolte, ele pun sub semnul întrebării adecvarea cadrelor de protecție a drepturilor omului existente în prezent. În mod specific, protejarea libertății cognitive devine tot mai provocatoare într-o eră în care intervențiile tehnologice pot influența sau chiar altera procesul de formare a gândurilor și a deciziilor individului. De asemenea, se atrage atenția asupra riscurilor asociate cu aplicarea acestor tehnologii în contexte care nu sunt suficient reglementate, unde lipsa unui cadru legal și etic clar poate duce la abuzuri sau la încălcarea autonomiei mentale a persoanelor.

Astfel, în acest capitol se subliniază necesitatea unui cadru de reglementare robust și bine fundamentat, care să protejeze drepturile fundamentale ale indivizilor, inclusiv libertatea de gândire, în fața avansurilor tehnologice rapide din domeniul neurotehnologiei. Este esențial ca statele să adopte măsuri preventive și să dezvolte politici care să garanteze că intervențiile tehnologice respectă demnitatea umană și nu compromit autonomia mentală sau procesul de gândire independentă.

Cadrul de reglementare

În capitolul 6 sunt analizate abordările în materie de reglementări existente și emergente, relevante pentru protejarea libertății de gândire în contextul dezvoltării rapide a inteligenței artificiale și a neurotehnologiilor. Deși reglementările existente, inclusiv dreptul internațional privind drepturile omului, regimurile de protecție a datelor și reglementările sectoriale oferă un anumit nivel de protecție, ele sunt adesea fragmentate și nu se concentrează în mod suficient asupra protejării autonomiei mentale. Autorii remarcă faptul că **majoritatea cadrelor juridice tradiționale se axează pe drepturi precum protecția vieții private, consimțământul informat și libertatea de exprimare, dar rareori abordează direct protejarea domeniului cognitiv intern, care este esențial pentru exercitarea libertății de gândire.**

Se subliniază, totodată, importanța reglementărilor emergente specifice IA, cum ar fi *Regulamentul Uniunii Europene privind IA*³, dar și inițiativele naționale similare, care au început să impună obligații specifice, bazate pe riscuri, asupra dezvoltatorilor și utilizatorilor de sisteme de IA. Aceste reglementări sunt orientate către garantarea transparenței, a responsabilității, a supravegherii umane, precum și a reducerii prejudiciilor algoritmice, reflectând încercările inițiale de a reglementa impactul social al IA asupra cogniției și procesului decizional. Aceste măsuri sunt, însă, încă insuficiente atunci când vine vorba de protejarea libertății cognitive și de recunoașterea caracterului absolut al libertății de gândire, având în vedere că nu sunt în măsură să reglementeze intervențiile care pot afecta domeniul intern al gândirii umane.

De asemenea, în ciuda progreselor făcute, **reglementările actuale nu sunt suficient de cuprinzătoare pentru a aborda complexitatea riscurilor emergente generate de IA și neurotehnologii.** De exemplu, multe reglementări se concentrează pe riscurile externe, cum ar fi discriminarea sau manipularea informațională, dar nu oferă un cadru adecvat pentru protejarea autonomiei mentale a indivizilor sau pentru prevenirea alterării proceselor cognitive fundamentale. Se pune accent pe faptul că este esențial ca reglementările viitoare să abordeze mai profund impactul tehnologiilor emergente asupra gândirii și asupra modului în care aceasta poate fi influențată sau manipulată prin algoritmi.

Așadar, capitolul 6 subliniază necesitatea ca reglementările legale și de guvernanță să evolueze și să fie adaptate noilor provocări tehnologice. Protejarea autonomiei mentale impune crearea unui cadru de reglementare care să recunoască importanța protejării sanctuarului interior al gândirii umane. Aceasta presupune implementarea unor măsuri stricte care să asigure respectarea drepturilor fundamentale ale omului în contextul algoritmic și să promoveze un sistem de supraveghere, transparență și responsabilitate eficient, care să protejeze condițiile necesare pentru gândirea independentă și autonomă. În plus, **reglementările viitoare trebuie să fie mai proactive, abordând nu doar riscurile evidente ale IA și ale neurotehnologiilor, ci și posibilele efecte pe termen lung asupra autonomiei mentale și a drepturilor fundamentale ale indivizilor.**

---

³ Document disponibil la adresa https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689&qid=1764764711397

Concluzii și recomandări

În ultimul capitol, autorii sintetizează concluziile raportului și formulează recomandări pentru protejarea libertății de gândire într-un context din ce în ce mai marcat de dezvoltările tehnologice, așa cum sunt inteligența artificială, neurotehnologiile și spațiile civice mediate digital (ex: platformele sociale). Se reafirmă că libertatea de gândire este un drept fundamental, absolut și nederogabil, esențial nu doar pentru autonomia personală, dar și pentru demnitatea umană și exercitarea tuturor celorlalte drepturi fundamentale. Se argumentează că tehnologiile emergente – inclusiv IA generativă, sistemele algoritmice de recomandare și neurotehnologiile – generează riscuri semnificative și fără precedent pentru autonomia cognitivă, intimitatea mentală și integritatea sferei interioare a gândirii.

În document se evidențiază că **protejarea libertății de gândire necesită o abordare multidimensională, integrând atât măsuri legislative, cât și un angajament activ din partea sectorului tehnologic**. Statele, autoritățile de reglementare și dezvoltatorii de tehnologii trebuie să recunoască nu doar obligațiile negative (de a se abține de la orice formă de interferență nejustificată), dar și obligațiile pozitive (de a crea condiții care să sprijine gândirea autonomă și liber aleasă). Aceasta include implementarea unor măsuri robuste de protecție, cum ar fi transparența algoritmică, supravegherea umană, atenuarea prejudecăților, standardele etice de design și mecanismele de guvernare responsabilă. Totodată, în absența unui cadru de reglementare solid, riscurile de manipulare mentală și de erodare a autonomiei cognitive pot crește semnificativ.

Un alt punct esențial abordat este importanța unui spațiu civic deschis și pluralist, care să garanteze accesul la informații corecte, echilibrate și diversificate. Se menționează faptul că **accesul liber și neîngrădit la informații este un element esențial pentru păstrarea autonomiei cognitive în era digitală**. În plus, educația joacă un rol crucial în protejarea libertății de gândire, prin promovarea gândirii critice și a unei înțelegeri profunde a impactului tehnologic asupra proceselor de formare a opiniei. Astfel, **educația ar trebui să devină un pilon central în strategia globală de protejare a gândirii autonome, având ca scop atât înțelegerea funcționării tehnologiilor emergente, cât și dezvoltarea unei viziuni critice asupra acestora**.

Documentul se încheie cu un apel la reacții proactive din partea guvernelor și a autorităților internaționale, care să anticipeze și să răspundă provocărilor în continuă schimbare ridicate de IA și neurotehnologii. **Doar printr-o abordare cuprinzătoare, centrată pe drepturile omului, reglementările și politicile pot asigura protejarea semnificativă a libertății de gândire**. Aceasta presupune nu doar protejarea sferei interioare a gândirii, ci și promovarea unui cadru de reglementare care să garanteze responsabilitatea și transparența algoritmică, prevenind astfel riscurile de manipulare și presiunea tehnologică asupra gândirii autonome și independente.